

APPENDIX

DE DUOBUS POSTREMIS DECALOGI
MANDATIS.

CAPUT I.

Exponitur germanus sensus verborum quibus utrumque hoc præceptum exprimitur.

I. Quamquam hæc duo postrema præcepta ex his que dicta sunt in explicando sexto, & septimo mandato, satis pateant; tamen nonnulla alia addere preesse, & quasi obiter habere. Hæc sunt verba quibus duo ista mandata exprimitur. *Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis uxorem eius, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa, que illius sunt:* tamen Exodi xx. vers. 17. duobus verbis præcipitibus expressa sunt: *Non concupisces domum proximi tui: non desiderabis uxorem eius, non servum &c.* Minus refert quod Moyses hic ordine præposito eadem exhiberit; cum in Deuteronomio ordinate descripta legantur; licet unita, & non verbis separata. Et tam apud Hebræos, quam apud 70. Interpretes verbum *concupisces* repetitur his, quemadmodum etiam in Vulgata nostra, ut cap. xx. Exodi. Hoc conceptis verbis declaravit Concilium Tridentinum sess. xiv. cap. v. *Ex his colligitur, oportere a penitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi oculis visum illa sint, & tantum adversus duo ultima Decalogi præcepta commissa, que nonnunquam animum gravius lauciant, & periculosissima sunt que in manifesto admittuntur. Tandem ex materia, seu obiectorum, circa que versantur, diversitate eorum distinctio manifesta apparet. Libido enim, & avaritia duo sunt vitia generis distincta. Ergo merito distincte præcepta prohibentur.*

CAPUT II.

Notio concupiscentiæ, que his duobus præceptis vetatur.

I. Concupiscentia vis quedam est animo infusa, qua excitata, & permoti homines bona que non habent, appetunt. Nullam suapte natura malitiam prodit; sed bona, vel mala est, prout rationi vel libidini, vel repugnat. Infusa nobis a natura est Deo ipso auctore. At primorum parentum

concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.

III. Nec est quod opponas, hæc duo præcepta unica prohibitione comprehendi, atque adeo unum, non duo, reputari debere. Nam licet Deuter. v. vers. 21. per modum unitæ veritæ appareant his verbis: *Non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa, que illius sunt:* tamen Exodi xx. vers. 17. duobus verbis præcipitibus expressa sunt: *Non concupisces domum proximi tui: non desiderabis uxorem eius, non servum &c.* Minus refert quod Moyses hic ordine præposito eadem exhiberit; cum in Deuteronomio ordinate descripta legantur; licet unita, & non verbis separata. Et tam apud Hebræos, quam apud 70. Interpretes verbum *concupisces* repetitur his, quemadmodum etiam in Vulgata nostra, ut cap. xx. Exodi. Hoc conceptis verbis declaravit Concilium Tridentinum sess. xiv. cap. v. *Ex his colligitur, oportere a penitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi oculis visum illa sint, & tantum adversus duo ultima Decalogi præcepta commissa, que nonnunquam animum gravius lauciant, & periculosissima sunt que in manifesto admittuntur. Tandem ex materia, seu obiectorum, circa que versantur, diversitate eorum distinctio manifesta apparet. Libido enim, & avaritia duo sunt vitia generis distincta. Ergo merito distincte præcepta prohibentur.*

tum peccato depravata fuit, & rebellis rationi evasit.

II. Duplex ergo concupiscentia: altera bona, mala altera. Bona a Deo est, ut diximus, que sub rationis regimine bona appetit, non terrena modo, ut cibum, potum, & que corporum sustentando necessaria sunt; verum etiam celestia, immo hæc nobilissimum, ut explicat Catechismus Concilii Trident. Part. III. §. 7. & seq. Nam illud primum efficit ut affidens precibus Deum oremus, & supplices ab illo imploremus que summo petimus cupimus: oratio enim cupiditatis nostre interpres est. Efficit præterea ut cariora sint nobis Dei munera. Quo enim vehementer alicuius rei cupiditate flagramus, eo carior illa nobis res est, atque incundior, cum eam fuerimus adepti. E velle ab animis hominum concupiscentiam, seu cupiditatem, inertes confestim sunt, languidi, torpidique. Naturalis itaque cupiditatis vis, pergit Catechismus, que fines rectæ rationis non excedit, non est a Deo prohibita; multoque minus spiritalis illa rectæ mentis cupiditas, qua ea appetimus que carni repugnant, & aulam sanant, beatæque efficiunt. Quid quod ad hæc ferocentem cupiditatem Scriptura divina nos hortatur? *Concupiscentia sermone magis: Sap. vi. Transite ad me omnes qui concupiscitis me:* Eccli. xxiv. De hac cupiditate seu desiderio loquitur & Augustinus tract. xv. epist. I. S. Ioan. *Tota vita Christiani boni sanctum desiderium est. Quid autem desideras, nondum vides, sed desiderando capax efficiaris, ut, cum venerit quod videas, implearis. Sicut enim, si velis implere aliquem sinum, & nosti quam magnam est quod dabitur, extendis sinum; nosti quantum missurus es, & vides quia angustus est sinus, extendendo facis capaciorem: sic Deus desiderando extendit desiderium, desiderando extendit animum, extendendo facit capaciorem. Desideremus ergo, fratres, quia implendi sumus.*

III. Altera concupiscentia mala triplex est, ut docet D. Ioannes Epist. I. c. 11. *Omnia quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vite, que non est ex Patre, sed ex mundo est.* Hæc concupiscentia dicitur peccati fomes, desiderium peccati. Si voluntatis consensum non adiungat habeat, semper peccatum est. Ea igitur proprie concupiscentia hoc præcepto prohibetur quam carnis concupiscentiam Apostolus ad Galat. v. vocat, que rationis iungum excutit, & fides a Deo præstituta præ-

tergreditur. Hæc cupiditas damnata est, vel qua malum appetit, veluti adulteria, homicidia, ebrietas, idque genus similia, de quibus Apostolus: *Non finis concupiscentis malorum, quemadmodum & illi concupiscunt: aut quia, et si res que appetuntur, male natura sua non sint; causa tamen aliunde extrahere illas concupiscere nefas sit.* Eiusmodi erant olim in veteri lege aurum, & argentum, ex quibus idola constata erant, que Dominus vetuit ne quis concupisceret. Hac ratione vitiosa est cupiditas illa que licet bona appetat absolute honesta, tamen, quia aliena sunt, prohibentur appeti.

IV. Porro tum peccatum exiit, inquit Catechismus loc. cit. num. 12. cum post cupiditatem malorum impulsim animus rebus prævis delectatur, atque his vel assensit, vel non repugnat. Ipsa non repugnantia peccatum est, quatenus interpretativus consensus reputatur. Quare improba manet illorum Cassianorum opinio, qua lateant, licetum esse, concupiscentia impingente, & demulcente sensum, animique infurgente, & negante se se habere. Hanc peccati speciem exprimit S. Iacobus cap. i. vers. 14. *Quisquisque voluntate concupiscentia sua abstractus, & illeclus. Denique cum concupiscentia concupiscentis, parit peccatum. Peccatum verum, cum consensum voluntatis fuerit, generat mortem.*

Præceptum ergo non vetat ne quis concupiscentie motus sentiamus; sed ne prævis his motibus consentiamus, aut desiderando opera externa vetita exequi, aut delectando nos de iplo opere cogitatio. Heinc Sapiens dicit Eccli. xvii. *Post concupiscentias tuas non eas. Abit autem post concupiscentias suas qui suggestioibus non repugnat, aut eisdem assensit, ut clarius exponit S. Paulus Apostolus Rom. vi. prohibens, ne sequat peccatum in vestro mortali corpore, ut obedatis concupiscentiæ vestris.* Ex tribus itaque memoratis concupiscentiis prima, nempe concupiscentia carnis, prohibetur nono præcepto, alia due, nempe concupiscentia oculorum, & superbia vite, vetantur decimo. Dormus enim universam hereditatem, salum, nobilitatem, divitias, dignitates, potentiam, que statum comprehendit. Et hæc pertinent que scribit Ilias cap. v. *Va qui constringitis domum ad domum, & agrum agri copulatis usque ad terminum loci. Numquid habitabitis vos soli in medio terræ?*

VI. Advertendum autem, quod, licet sacramento baptismatis omne id abstergat ab

anima quod propriam peccati rationem habet, ut declarat Tridentina Synodus *sess. v. ipsa tamen concupiscentia, quae materiale peccati dicitur, remanet in regeneratis ad certamen. Manere autem, inquit Synodus, ut baptisatis concupiscentiam, vel fontem, habet sancta Synodus fatetur, & sinit: quae cum ad agendum relicta sit, necesse non consentientibus, vel viriliter per Christi Iesu gratiam repugnantibus, non valet; quinimodo qui legitime certaverit, coronabitur.*

CAPUT III.

Varii modi quibus in hoc duo postremae praecipia homines peccant. Tamburini, & Sanchez nonnulla laxa opinionis resistentur.

I. QUI vel ea cupiunt, vel delectantur his quae lege divina prohibentur, peccant adversus alterutrum horum preceptorum. Peccant quoque illi qui vellem non esse vetitia quae reapse vetita sunt; vellem avaritiam non esse peccatum mortale, ut saturare possent, & explere cupiditatem suam: vellem fornicationem, pollutionem, adulterium non esse peccata mortalia, ut veluti sues in hoc vitarium luto se se volutare pro arbitrio valerent. Hi omnino peccant adversus praefata mandata, quemadmodum & alii qui non aliam sibi praesitit regulam vellem praeter suam concupiscentiam, & voluntatem: quia vellem Deum aut iniustum esse, aut impotentem, aut insipientem, dum optant illum peccata aut vindicare non posse, aut nolle, aut illa ignorare. *Cruelis plane* (inquit Bernardus *serm. 111. de tem. pasch.*) *& omnino execranda malicia, quae Dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat.*

II. In his tamen desideris conditionatis distinguenda sunt obiecta duplicis generis. Nam alia sunt mala, quia iure solo prohibita. Haec mentis praecisione licita fieri possunt: puta comestio carnis die veneris vetita est: hunc enim intellectus separare a prohibitione valet: & haec separationem per intellectum facta, voluntas de eim carnis delectari potest, illamque desiderare. Contra, si ab obiecto necque per intellectum separari malitia, nullo modo de delectari licitum erit. Hinc est quod nunquam licet delectari, neque conditionate, de odio Dei, a quo nec mentis acie praecindi malitia potest. Idem dicto de mendacio, de

de desperatione, de idololatria, alique id genus. Non me fugit, P. Cardenas *tract. xv. de casti. disp. xli. cap. 111. art. v.* propugnare, ab omnibus obiectis illicitis posse praecindi malitiam moralem, etiam ab odio Dei, ab idololatria &c. quatenus eiusmodi actus sunt vel liberi, vel necessarii. Verum eiusmodi speculationes, ut inuisitas & vanas, reiciamus. Nam, quando inquirunt, fieri ne praecilio possit malitia ab obiecto genere suo illicito, sermo est de obiecto morali determinato. Obiectum autem morale respectum dicit ad libertatem, sine qua moralitas non habetur.

III. Advertendum tamen, etiam in primo obiectorum, quae indicavi, genere semper otiosa esse eiusmodi desideria, atque adeo vitiosa. Addendum, ea semper gravis periculi plena esse. Quandoquidem licet intellectus praecindat, voluntas, & sensus non praecindunt. Intellectus vero, vel in ipsa praecisione, utrumque extremum, & obiectum, & legem illud prohibentem, seu obiectum, & prohibitionem, cognoscit: voluntas, & sensus omnia, ut sunt in se, amplectuntur, aut saltem periculum grave ad se reapse eadem obiecta, non praecisa, sed ut concreta appetant. Quare non ardent quae docet Thomas Tamburinus *Lib. X. in Decal. cap. v. §. 1. n. 2. Gauderet, inquit, quidam Sacerdos, se per inculpabilem oblivionem matrimonium alicui videretur non veritasse. Et reprehendebatur ab alio nimis religioso Sacerdote. Fuit dixi, potuisse illum gaudere de carentia illius laboris, quae tunc nullo modo peccaminosa fuit: atque adeo tale gaudium obiectum erat ab omni malitia separatum, nedum separabile.*

IV. P. Tamburinus nimis religiosus reputat Sacerdotem illum qui alium Sacerdotem reprehendebat ob gaudium perceptum ex officio neglecto. At ego Tamburini doctrinam nimium laxam existimo. Et primo gaudium illud Sacerdotis de officio omissione grave indicium est pravae illius dispositionis. Quis, amabo te, gauderet unquam propterea quod oblitus fuisset exequi id quod maxime sibi cordi erat? Quis nunquam ratione praedictus gauderet te tributa sibi imposta non solvisset Sacerdos gaudet, quia oblitus est persolvere Deo debitas laudes, si summe minus offerre. Quisnam istius gaudii finis? Quod effugerit laborem, quem sibi debebat in recitandis divinis laudibus. Ne hic fastidiosus finis est? Accedit quod Sacerdos praefatus securus esse non potest, suam om-

missionem fuisse omnino inculpata. Unde enim certo comperit, suam inadvertentiam extitisse omnino invincibilem, nullamque praecellibilem negligentiam? Quod si de hoc certus non est, sicuti revera esse nequit, gaudium illud erit de obiecto, de quo timeri potest illud criminolium. Ergo gaudium illud prava est. Accedit quod, ut indicavi, tale gaudium indicat Sacerdotem hunc infidelium Deo, seordem nimis, atque divini ministerio indignum, dum gaudet, se non solvisse quod Deo promiserat. Ut clarius percipias laxitatem illius doctrinae, advertas iterum velim, aliud esse delectari de aliquo obiecto summo, praeciso ab omnibus circumstantiis, & ab intellectu proposito secundum suam honestatem naturalem, seu tantam ab omni lege prohibente: aliud autem gaudere de obiecto praeterito ad executionem redacto lege prohibente. In hoc casu, cum homo certus esse negueat, se inculpate violasse legem prohibentem tale obiectum, nequit licite gaudere de legis transgressione.

V. Nec reponas gaudium defendi ut licitum, in hypothese quod omnislio precepti sit omnino innocens, securus, si revocetur in dubium malitia omissionalis. Non, inquam, hoc resonare valet. Quotiam P. Tamburinus non defendit, licitum esse gaudium de neglecto officio in hypothese qua Sacerdos inculpate omnino omisit officium, sed defendit Sacerdotem reapse gaudentem de neglecto officio, quod quidem se inculpate omisit credit. Veram quia sacerdos securus esse nequit abique omni sua negligentia oblivionem evenisse: idcirco gaudium de tali omissione malum est. Dictamen practicum, inquis, Sacerdos concipit, se invincibiliter oblitum fuisse. Elo. At hoc dictamen erigere animum dumtaxat valet, ut speret se culpam non perpeturatur; securus, ut gaudeat, se debitum suum neglectisse. Quin haec ipsa oblivio, tamen invincibilis, non letitia, sed tristitia iusta causa est. Quare, paucis, gaudium istud malum est duplici titulo: malum, quia de re materialiter saltem mala, quae nequit esse honeste gaudii obiectum; malum etiam ob periculum, quod illa omisitio fuerit aliquo modo vitiosa, & imputabilis ob aliquam occultam negligentiam.

VI. Communis est Theologorum, etiam Probabilistam, sententia, in genere luxuriae minime licitum esse gaudere de obiecto libidinolo, tamen si malitia per intellectum praeciso. Potes, inquam, mentis acie in copula fornicaria meditari copulam ipsam,

praecidendo ab eo quod fit cum non tua. Tamen, si voluntarie de ea delectaris, etiam malitia per intellectum abstracta, extra matrimonium statum, peccas letaliter. Hanc sententiam evincit Cardinalis Caietanus *Tom. I. epist. tract. xiv. dub. 1. haec ratione.* Distinguit inter consensum & delectationem. Tam consensum, quam desiderium ferri potest in obiectum & absolute, & conditione affectum. Delectatio autem voluntaria, consequens obiectum interius apprehensum, puta concubium, sive absolute, sive conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolutam; sed ex ipso quod huiusmodi delectatio voluntaria sit, simpliciter & absolute delectatio est. Unda cum quis desiderat cum aliqua coire conditionaliter, id est fieri sua; non peccat, quoniam desiderium obiectum habet recte ratione consensum. Sed cum delectatur quis de huiusmodi actu conditionalis cogitatio, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse. Huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntaria. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum, & cogitatum, quatenus est conditionalis; ac per hoc redit ad mortuum sui generis, scilicet delectationis naturae de illicite concubitu. Ex hoc namque quod actus, ut conditionalis, non facit ipsam delectationem ut conditionalem, sequitur quod relinquat eam in genere delectationis voluntariae deconcubitu, seu sua conditione, quae sola faceret illum licitum. Et hoc est nil aliud dicere quam relinquere illam in specie delectationis voluntariae de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata. Haec tamen Caietanus totidem fere verbis. Cuius doctrina, licet paululum pro materiae conditione subitior, facile tamen pervia reditur. Desiderium fertur in obiectum futurum conditione suspensum. Delectatio fertur in obiectum ut praesens, & absolute: quia, inquit Caietanus, conditionalis nihil ponit in esse.

VII. P. Thomas Sanchez *Libri. I. in Decalog. cap. 2. numer. 31. & seq.* consutat hanc Caietani doctrinam, eo quod, si licitum esset desiderium, licita quoque deberet esse delectatio. Nam sicut desiderium respicit obiectum licitum ratione conditionis, ita etiam delectatio. Ergo aut uterque actus est malus, aut uterque bonus. Distinguit quoque idem P. Sanchez delectationem voluntariam a delectatione appetitus sensitivi: illam affectu spectare posse obiectum conditionalem;

se-

secus istam: quoniam illa ab intellectu, qui precipiendae valet, regitur; hac ab imaginativa, quae precipiendae nequit, moderatur. Hinc inferit, voluntatem delectari posse de obiecto conditionali, quod seculi conditione est peccatum mortale. V. s. Petrus solus potest delectari de concubitu cum Berta, si est uxor sua: quoniam, inquit, hac delectatio est de obiecto licito ratione adiecta conditionis.

P. Cardenas tr. IV. *disp.* xli. c. 3. *art.* 1. n. 40. & *seq.* docet cum P. Valquez, delectationem de malo morali, a quo per intellectum praeciditur malitia, posse malam moraliter esse, licet obiectum malitia careat; quod variis exemplis ostendit. Dispendicia de divina iustitia, bonitate, omnipotentia &c. mala est; & tamen obiecta bona sunt. Copula coniugalitatis bona est; at delectatio in soluta de eadem mala est. Ut delectatio mala sit, necesse minime est ut sit semper de obiecto malo; sed fat est quod adverteatur alicui virtuti. Quando habitu delectationis ad aliquod obiectum opponitur alicui virtuti, licet obiectum careat moralimale, delectatio mala est. Accedit quod, licet copula coniugalitatis licita & bona sit respectu coniugarum, illicita tamen est soluta. Condicio adiecta: Si esset mea, non suspendit delectationem. Desiderium inefficax illius copulae media conditione, Si esset mea, suspendit gaudium, & respicit obiectum ut futurum; delectatio vero, ut praesens, atque adeo absolutum. Ergo illicitum. Quod si contendat Sanchez, etiam desiderium includere quantum complacentiam de obiecto; & consequenter aut illud etiam dicendum illicitum, aut, si licitum illud, licitum quoque delectationem; ego ambo illi concedam. Plures Theologi cum Caietano desiderium illud conditionatum licitum defendunt. Ceterum non valde laborarem, ut illicitum mhoc desiderium propugnarem. Nam primum, ut minus, hac desideria sunt otiosa, & ideo illicita. Deinde, cum distinctio actuum interiorum res metaphysica fit, & subtilissima, & saepe unus actus cum alio confundatur, parum suam curare saltem ille qui eiusmodi desideria suam lactare voluere.

IX. Quam sit laxa hac P. Sanchez opinio, abunde constat ex eo quod illam reiciat, ut improbabilem, vel ipse P. Thomas Tamburinus *Lib. X. in Decal. c. v. §. 2. n. 1.* Eam quoque reprobat P. Ferdinandus Castropalans *T. I. tr. II. disp. II. punct. 10.* Uterque allegat hanc rationem, videlicet

summam sympathiam inter appetitum sensitivum & rationalem, ac vehementer propensionem utriusque appetitus ad res venereas. Eo ipso enim quod voluntas delectatur, ponit aliquid quod inhiat in pollutionem: quod nunquam licet. Ut vero Tamburinus opinionem quam reicit, quoquo modo linat, ait, se dammare eiusmodi delectationes de copula cogitata, quando aliqua necessitas, vel commoditas non exulet. En illius verba. *Tamen voluntarie, & serio sine ulla necessitate, et saltem committitur, in praedictis, sive in voluntate, sive in appetitu sensitivo, eadem voluntate consentiente, delectari, etiam per intellectum malitia abstracta esse extra matrimonii statum mortale, includitum mihi est.* Commoditas nunquam deest; & ideo delectatio secundum Tamburinum nunquam erit illicita. Quae *ib. n. 2.* adicit, sunt ponderatione digna. Inquit enim, non licere tibi soluto delectari de copula maritali inter coniuges habita.... Fateor tamen posse te... gaudere, vel desiderare, ut legitimi coniuges debitum sibi reddant.

X. Quid, si omnia referre vellem quae de delectatione morosa scribunt P. Arriaga, & Caramuel? P. Arriaga *Tom. I. in 1. 2. disp. xviii. n. 4.* docet: probabile esse sententiam, Martino de Magistris adscriptam, quod delectatio morosa in re venerea licita sit, si sola via rationis spectetur; dummodo delectatio non sit de actu venereo, ut formaliter malo. Subdit tamen, praesertim sententiam aliunde esse absolute improbabilem, quod opposita sit communis inter Theologos. Verum si sententia defendens licitum delectationem morosam in re venerea, ideo tantum est improbabile, quod averitetur communi Theologorum placito, iam non improbabile, sed probabilis habenda est. Quod sic evincit perdoctus P. Cardenas *tr. II. disp. xli. cap. 111. art. 5.* Communis Theologorum consensus eatenus in morum controversiis facit certitudinem moralem, quatenus gravi firmitate nititur principio, secus, si persuasio sit, rationem cui Theologi innotuerunt, debilem esse atque infirmam. Porro P. Arriaga ad criticam revocat omnes rationes, quibus Theologi evincunt, delectationem in re venerea esse malam, eaque ut ineptas reicit. Primam asserit esse nullam, quod falsum supponat. Secundam dicit esse minoris efficacitatis; tertiam nihil concludere; duas sequentes non satisfacere; postremam probabilioem utique esse adfirmat, sed minime convincere. Si ergo iuxta P. Arri-

gam nulla ex rationibus quas asserunt Theologi, plene evincit quod ipsi defendunt; consequitur, certam non esse illorum sententiam. Ideo enim, ut dictum est, Theologorum auctoritas inducit moralem certitudinem, quia supponitur gravem esse, atque validam rationem quam pro se allegant; licet a nobis non penetraret, nec perciperetur eiusdem vis. At, semel concessio quod illorum rationum momenta deprehendantur imbecillia, auctoritas eorumdem tota concidit. Sola quippe divinae Scripturae auctoritas, in praedictis, sed Dei, qui nec falli, nec fallere potest, revelationi innititur. Si plura philosophata, quibus P. Arriaga conatur obnubere evidentes rationes quibus Theologi probant moralitatem delectationis morosae, scire cupis, consule laudatum P. Cardenas, qui efficaciter eadem confutat.

CAPUT IV.

Peccant in postremum Decalogi mandatum qui in alienas concupiscunt.

I. QUI rem alienam contra iustitiam, & voluntatem possidentis desiderant, peccant contra decimum praecceptum. Non adeo rarum, ut putatur, est peccatum hoc. Quippe si omnes qui divitiarum nimio amore flagrant, si divites fieri incipiunt, incurrunt in desideria prava, inquit D. Paulus. Exemplum refert S. Ambrosius Achab Regis Samariae, qui, ut narratur *III. Reg. cap. xxi.* vineam Naboth Israelitae, suo palatio contemnens, iusto pretio emendam, aut altero agere compendendam postulavit. Cui respondit Naboth: *Proprietas sit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi.* Quod responsum aere serens Achab tanta indignatione commotus est, ut Scriptura testante in lectum proiectus, & ad parietem conversus, panem non comederet. Ad eum accessit Iezabel eius uxor, illogice iniquiter, infontem Naboth, blasphemiae in Deum, & in Regem duorum testium falso testimonio convictum, interfici decrevit. Quo lapidibus interempto, vineam sanguine possessoris, & domini manantem crudelissima tyrannide usurpavit.

II. Impium Achab, & seivissimam Iezabel emiserant plures huius saeculi divites, & magnates, inquit S. Ambrosius *Lib. de Naboth Israelita cap. 1.* *Naboth historia tempore vetus est, usque quotidiana. Quis enim dicitur non quotidie concupiscit aliena? Quis*

opulentissimorum non exturbare contendit agellulo suo patrem, atque inopem aviti raris eliminare foibus? Quis contentus est suo? Cuius non inflammat avaritia animum vicina possessio? Non igitur unus Achab natus est; sed quod pins est, quotidie Achab nascitur, & nunquam huic saeculo moritur. Si unus esset, assurgunt plurimi: plures qui capiunt quam qui amittunt. Non unus Naboth pauper occisus est: quotidie Naboth heritur, & pauper occiditur. Quemadmodum Iezabel nudaerula imperiosa impotens, & avida, vineam Naboth suo coniugi repossidit; ita & avaritia, per Iezabel emadibrata, quotidie pollicetur alienas domos, & possessiones. Quot sunt Achab luccesores, qui, ut vineas continentias vicinalique asequantur, circumventi pauperes student, modo pecuniarum oblatione allicenti, modo mirarum fontis perterrefaciunt; nunc emendicatis pretextibus lites inducunt, nunc calumniis illos opprimunt, atque tot fraudibus obident & vexant, ut tandem, velint, nolint, in illorum retia incendant.

III. Peccant quoque adversus hoc postremum praecceptum qui ad expandendam propriam concupiscentiam, nullo praestituto fidei limite, immoderate bona exoptant contra divinum voluntatem. Frequentius adversus postremum hoc mandatum peccant artium quarundam professores. Aliquis obiter indicabo. Peccant ergo I. Tabernarii, & opifices cupiditate, qui pecuniarum cupiditate flagrantes, huiusmodi mercium, ac rerum penuriam exoptant, ut inde maiora lucra capiant. II. Medici, & chirurgi qui morbos grafiari in civitate percipiunt, ut aliorum corporum plagis avari sui cordis ulceribus medeantur, sualique opes augent. III. Milites qui accendi inter Principes bella avent, ut occasiones fidei praedandi, & praediandi aperiantur. IV. Mercatores qui frumentorum, sive mercium quae ad victum, & vestitum pertinent, inopiam desiderant, ut pretia augeantur. V. Advocati, scribae, cancellarii, qui civiles lites, & delicta criminalia, rixas, persequutiones, homicidia perpetrari cupiunt, ut suam patrocinium divendere, & aliorum infortunis altius ipsi asurgere, & patrimonium augere valeant. VI. Luiores qui ludis, sive licitis, sive illicitis, expoliare locios pecunias, & patrimonium tentant, qui non animi recreandi, sed expoliandae alienae crummae causa ludis vacant. De hoc secundi sanguinis crudi, & inhumanum duello, quo mutuo amici ipsi, & avirantio ferentes, se intermunt, utque ad ultimam le-

monstrum dogma plurimum sunt admirati. Hinc & ipsum constanter invaserunt, adinvicem divinitus inspirata beatissimi Patris nostri, cui det Deus annos de nominibus, Alexandri VII. sollicitudo pastoralis anno 1665. damnans hunc articulum: *Homine nullo unquam vitæ sue tempore &c.* Hactenus Christianus Lupus, Nihilofecius opera P. Tamburini leguntur, eisque videntur non pauci in animarum regimine. Recentiores Probabilissimi non pauci pia intentione delecti legunt christianam lenem & dulcem efficere sibi blandiuntur, cum illam infestant, attemperant humanis cupiditatibus, quas eidem subicere homines carnales refugunt, ut scitissime S. Augustinus concion. 1. in *Psalm. xlviii.* animadvertit. *Omnia divina eloquia salubria sunt bene intelligentibus; perniciosa vero his qui ea volunt ad sui cordis perversionem detorqueere, potius quam suum cor ad eorum rectitudinem corrigere. Hæc est enim in hominibus magna, & insitata perveritas, quæ, cum ipsi debeant secundum voluntatem Dei, Deum volunt vivere secundum voluntatem suam; & cum ipsi velint corrigi, illum volunt depravari, rectum non arbitrantur quod illi vult, sed quod ipsi volunt. In quibus colibus Doctor sanctus depingit illos qui, quoties audiunt omnia in Deum dirigenda opera, repetenda fidei, spei, & caritatis officia, vivendum christianam, nempe celestis, divinaque vita, continuo inclaimant: *Lugum meum suavem est.* Excitantur a cervicibus iugum, aut partem decerpunt, ut suave illud esse dicatur. Legem decalogicam virgam appellat directionis Regius Propheta, quæ in Christi regnum devius, errantes palantesque homines dirigit, eorumque cupiditates coercet. Virgam hanc ferream, id est inflexibilem, immutabilemque alibi vocat; minaturque tantamquam ferulam contrarium eos Deum qui inllectere, & humanis appetitionibus hanc virgam submittere non reformidant. Lubet pulcherrimum S. Augustini dictum ex commentario in *Ps. xlv.* transcribere. *Directionis virga est quæ dirigit homines. Curvi erant, distorti erant, sibi regere cupiebant, se amabant, facta sua mala diligebant, non voluntatem suam Deo subdebant, sed voluntatem. Deo ad suas concupiscentias flectere volebant. Infracti enim peccator, & iniquus plerumque Deo, quia non pluit; & non vult sibi Deum inflecti, quia sinit. Et ad hoc promovendum sedent quoties homines, ut disputent contra Deum. Hoc facere debuit; hoc non bene facit.**

Tu videlicet vides quid facias, ille vescit? *Distortus tu es; ille rectus est. Distortum ad rectum quando coniungis, collinear non potest; tamquam in pavimento aequali ponas lignum curvum, non adiuverit, non coheret, non coaptatur pavimento aequali. Ergo Deo voluntas aequalis est; tua curva est: propterea tibi curva videtur illa, quia tu illi coaptari non potes. Dirigere ad illam, tene illam: nam si illam velis curvare ad te, quia non potes, frustra conaris: illa semper directa est. Vis illi herere? Corrige: erit virga illius qui te regit, virga directionis. Et in *Psalm. lxxxii.* Accede ad istam virgam; sit tibi Rex Christus: regat te virga ista, ne frangat te. Virga enim ferrea est illa inflexibilis: & quid dictum est? Reges eos in virga ferrea, tamquam vas figuli conteres eos. Alios regit, alios conterit: regit spirituales; conterit carnales.*

II. Benignitatem illam quæ emollire plures contendunt divine legis severitatem, comparat S. Doctor blanditis illis quibus fucum primis parentibus demon fecit. Exaggerabat callidus serpens divini mandati rigorem. Future divinitatis spe lactabat incautos, illiisque dulcem pomum elam fuit, unde illorum mors, nostrarum calamitates profectæ sunt. Parentum exemplum amplectuntur homines qui, misso legis rigore, lenocinantis benignitatis præligis decepti, laxas legis interpretationem suscipiunt. *Repellit* (inquit S. Pater conc. 1. in *Psalm. xlviii.*) a fecer hominis verbi Dei severitatem, & admittit ad se male suadentis serpentis blanditiam. Contra hos ergo cantat sermo divinus. Quis hic sermo, qui contra benignos blandiloquentulos perorat, qui illorum ngas, & fallacias, qui mandatorum austeritatem, & difficillimum æternæ salutis negotium inculcat? Respondet Doctor sanctus serm. 1. de verb. Dom. cap. 111. *Si peccas, adversarius tuus est sermo Dei. Verbi causa. Postquam delectat te merbari: dicit tibi, Noli. Delectat te spectare, & mugari: ille dicit tibi, Noli. Delectat adulterari: dicit tibi sermo Dei, Noli. In quibuscumque peccatis volueris facere voluntatem tuam, dicit tibi, Noli. Adversarius tuus est voluntatis tuæ, donec fiat auctor salutis tuæ. O quam bonus adversarius, quam utilis adversarius! Non queris nostram voluntatem, sed utilitatem. Adversarius est nobis, quamdiu sumus & ipsi nobis: quamdiu tu tibi inimicus es, inimicum habebis sermonem Dei. Iste tibi amicus; & concordas cum ipso. Non homicidium facies. Audi, & concordas.*

Non furtum facies, Audi & concordas. Non non machaberis. Audi, & concordas. Non saltem testimonium dicas. Audi, & concordas. Non concupisces uxorem proximi tui. Audi & concordas. In his omnibus cum tuo adversario concordas: die tibi quid perdidisti? Non solum nihil perdidisti, sed & te ipsum, qui perteris, invenisti.

III. Sermo Dei, lex Dei bellum indicit appetitionibus nostris perpetuum: ideo ipsa divina eloquia sunt humanitatis nostræ, ad illecebros, ad voluptatum illicita propensæ, adversarii severi, & rigidi. An non austeræ, & rigida semper lex illa erit quæ frena hominibus iniicit, quæ subditum coercere mures, & ad virtutis normam conformare studet? Te ergo fallunt, palantque adulatores illi qui suavia, dulcia, id est tuis desideris conformia, divina depingunt eloquia, qui ratiuncularum, & sophismatum lenocinis legis severitatem extenuare conantur. Aures istis, qui cum benedictum, seducunt, claudes, eaque arripe, ut audias adversarium carnis tuæ sermonem Dei. Clamat sermo Dei: *Diriges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo* contra blandiloquos mandatum illud per se nunquam infirmat obligare.

IV. Quam severe sermo Dei prohibeat iurandum, necessitate sublata, quanta sit cautioe adhibendam, cum necessitas usum exposcat, late palam feci in expositione secundæ mandati. Commenta inaudita, quibus etimodis sacrosancta iuramenta circumveniant, eludat, in nihilum redigat nova quorundam Theologia, ibidem perculsi, & pro viribus restavimus. Quarum mandatorum sua quoque passum esse incommoda indicavi, ex novo scilicet opinandi modo, quo filios lætari posse de morte parentum ob hereditarium confessionem, aliterque Casuistæ non pauci.

V. Sermo Dei inhibet homicidia, Non occides. Quæ monitrola paradoxa benignitas sanguinaria non innoxia contra hoc naturale divinum præceptum? Ob valorem unius auri docet occidi posse furem, & impingentem alapam, etiam fugentem, interficere. Defensione occisiva licitam esse custodire non modo ea quæ acta possidemus, sed etiam illa ad quæ ius inchoatum habemus, & quæ nos possessores speramus, contendit. Quæ non permittit homicidia ad honorem læsum reparandum? Licere Religioso, vel Clerico calumniam graviam crimina vel de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius defendendi modus non suppetat, beatissime, si graviter læsus honor sit, etiam

post damnatam doctrinam propugnat. Nunc comperit tibi erit, non iure & merito benignitatem probabiliter truncantam, & sanguine madentem appellasse.

VI. Lubricam, & voluptuolam simul delineamus in sexti mandati explicatione prefatam benignitatem, reulis, & opinionationibus descriptis quas novi Casuistæ plures commentantur. Te delectant theatrorum, comediarumque spectacula. Sermone Dei moneris: *Nolite dilgere mundum, neque ea quæ in mundo sunt... Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est; & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: I. Ioan. 11.*

Ex altera parte aurius tuis insularat benignus Casuista: *Voluptates sensuum licite appeti possunt propter se. Illum adulterari delectat. Sermo Dei clamat, Non machaberis. Serpens benignitas illudis, & cavillatur: *Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium. Ita, ut in coniugatis ipsis finem nonnullum procreande coloris possulet: Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderii: I. Thesal. iv.* Contra aliquis arguatur hoc pasto. Officia conjugalia exerceat solius delectationis causa, ne veniale quidem est peccatum, sicut non est, pulchrum prospectare campum, fragrantem rosam adoravisti quod voluptatem admoveat, suavi melodia liberat aures dare. Mulierum alioquis, & conversatione alicuiorum homines. Sermo Dei hæc omnia cavenda, ceu humanorum cordium præstigia, admonet. *Non zelus mulierem servus tui, ne ostendat super te multatam doctrinam nequam... Ne respicias mulierem multivolam, ne forte incidas in laqueos illius... Vinginem ne conspicias, ne forte scandalizet in decore illius... Averte faciem suam a muliere compta: Eccl. 1x.* Contra insinuant benigni quidem, puellas, præsertim plebeas, excitas exbare cum precis suis exitis, vel in solis licite posse. Consule ea quæ cap. 1. in mandatum lectum retulimus.*

VII. Quoniam humanum genus ob carnis concupiscentiam, bonorumque cupiditatem maiori ex parte periclitatur, duo hæc vitia duobus connectis mandatis sermo Dei vetuit. Continuo enim post sextum adverlus carnis illecebras, sequitur septimum, *Non furtum facies.* Rigorem istius mandati temperavit nova benignitas, innuens licitum esse furari, non solum in extrema, verum etiam in gravi necessitate. Quid gravis necessitatis nomine intelligit? Quid? Indecoram vitam, pristini

splendoris iacturam, fulgidis apparatus decrementum grave. Qui cessit foro, potest sibi retinere bona, quibus indiget ad sustentationem familie, NE INDECORE PVVAT; licet debita pro quibus cedis, sint ex iniustitia, & notorio delicto contracta. Hec doctrina nobilibus, mercatoribus, aliisque non infimi subelli prospicit. Quid? Nulla ne benignitas famulis, ancillis, mercenariis blandiunt? Audi. *Postiunt famuli, & famulo domestice occulte heris suis surripere ad compensandam suam operam, quam maiorem iudicant salario suod recipienti.* Quam damnatam doctrinam, uno vel altero verbo fucant, defendunt Casuiste novi nonnulli. Quid quod pro honoris lesti compensatione lura licita esse propugnant? Coniule que in septimum mandatum dicta sunt.

VIII. Sermo Dei verat falsa testimonia, mendacia, calumnias, detractionesque. Ad hæc omnia honestanda, que benignitas aliorum casuistica inuestit dogmata, sulo calamo suis locis enaravi. Equivocationes, amphibologias, mentis restrictiones, ceteraque id genus in medium adduxi, & pro virili labefactavi.

IX. Memineris nunc velim, christiane lector, omnia decalogi mandata ab ipsa nature lege, humanis animis infusa, esse præscripta. Quis porro non oblupefecit, tam innumera commenta profert potuisse advertere ea que omnibus pervia sunt, quorum ignorantiam Patres omnes, ut noxiam, reputant, quod invincibilis numquam sit? Sed quid Patres nostros appello? Vel ipsi Ethnicis legis naturalis ignorantiam damnarunt. Lubet enarrare que eloquentissimus Christianiorum Lactantius Lib. III. cap. VIII. transcribit ex M. Tullio. „Sulpiendici Dei lex est, que nos ad hoc iter dirigat, illa sancta, illa celestis, quam M. Tullius in Lib. III. de Republica pene divina voce depinxit, cuius ego, ne plura dicerem, verba subiici. Est quidem vera lex, recta ratio nature congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna: que detrahet, & que tamen neque probos frustra iubet, aut vitat, nec improbos, iubendo, aut vitando moeret. Huc legi nec prærogari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest: nec vero aut per Senatum, aut per populum sciri hac lege possumus. Neque querendus explator, aut interpret eius alius. Nec erit alia lex Romæ, alia Athenis, & alia nunc, & alia posthac. Sed & omnes gentes, & omni

tempore lex una, & sempiterna, & immutabilis contrahit: uniusque eorum communis est quasi magister, imperator, monitor, Deus, illi beus legis inventor, disceptator, labor, cui qui non parebit, ipse fugiet, & naturam hominis aspernatus, hoc ipso læt maximas penas, etiamsi cetera, que potantur supplicia, effugiet. Quis sacramentum Dei sciens, tam significanter enarrare legem Dei possit, quam illum homo longè a veritatibus notitia remotus expressit? Ego vero eos qui vera imprudenter loquuntur, sic habendos puto, tamquam divinent spiritum aliquo instincti. Quod si, ut legis famulæ vim rationemque ipse perdidit, ita illud quoque scilicet, aut explicat, in quibus præceptis lex ipsa consiliteret, non Philosophi sanctus esset officio, sed Propheta.

X. Quid ad hæc novæ benignitatis inventores? Lex decalogica non alia Romæ, alia Athenis; non alia primis Ecclesie christiane seculis, alia nunc. Eadem, sempiterna, invariabilis, immutabilis. Unus magister, huius nempe signatum super omnium hominum vultum. Nova benignitas, qua delinctor legis istius severitas, dulce venenum est, quod mortem parat. Opiniuncule, quibus carni, & sanguini lex accommodatur, præstigia sunt, que recte rationis lucem obnubilant. Virtus queque aspera, dura, inimica illecebri carnalibus, sed animabus amica, estque ad salutis portum dirigit. Via quicque lata, que videtur hominibus recta, ad mortem; angusta, & arcta, que apparet, & est reipia rigida, ad vitam ducit. Hæc sunt quodamenta toties in Dei sermone repetita. Sed, quod iustificare nonnullos Benignitas pudore debet, est vel ipsi Ethnicos veritates istas affectuos fuisse. Audi ethnicum Poetam.

*Littera Pythagora discernit vicia bicorum
Humana vita speciem præbere videtur:
Nam via virtutis dextrum petit arcibus callem,
Difficilemque aditum primum spectantibus offert.*

*Sed requiem præbet sessis in vertice summo
Molle ostendat iter via lata, sed ultima meta
Præcipitat captos, volvitque per ardua laxa
Quisquis enim duros casus virtutis amore
Pecit, illi sibi laudemque decemque parabit.
At qui desiderant, luxumque sequentur in-
tem.*

*Dum fugit oppositos incauta mente labores,
Turpis, inopique simul, miserabile transiget
Ævum.*

XI. Ad hæc sane carmina alludit Lactantius

Libr. VI. cap. 111. ubi scribit: *Due sunt viae per quas humanam vitam progredi necesse est: una que in celum ferat; altera que ad inferos deprimat: quas & Poeta in carminibus, & Philosophi in disputationibus suis induxerunt. Et quidem Philosophi alteram virtutum esse voluerunt, alteram vitiorum; eamque que assignata sit virtutibus, primo aditu esse, & arduam, & confragosam; in qua si quis, difficultate superata, in summum eius elevasset, habere eum de cetero planum iter, lucidum, ætatemque campum, & omnium laborum suorum capere fructus uberes, atque iucundos. Quos autem primi aditus difficultates deterruerit, eos in eam vitiorum viam labi, atque desistere, qua primo ingressu sit quasi amovam; deinde cum in eam paulo ulterius processerit, amantitatis eius speciem repente subdaci, exoriri autem viam precipitem, nunc saxis asperam, nunc obduciam sentibus, nunc gurgitibus interisam, vel torrentibus rapidam, ut laborare, herere, labi, cadere sit necesse. Que omnia eo proferuntur, ut appareat in virtutibus capiendis labores esse maximos, in perceptis autem maximos fructus, & solidas, atque incorruptas voluptates: vitia vero quibusdam delinements naturalibus illucere animos hominum, & tantum iniquitatum specie captos ad acerbas amaritudines, miserisque proderere. Sapiens profus disputavit, si virtutum ipsarum formas, atque terminos scirent.*

XII. Tempus iam est ut vela contraham, & ut te, christiane lector, dum orationi meæ finem impono, preliis alloquar. Experiẽter ergo, & missis illisioribus benignitatis veneficiis, in Numen, legemque animum intendente. Non te a veritatibus semita abducat prævaricantium multitudinem, non magistrorum auctoritas, non rapidus consuetudinis torrens; sed te ad legem firmiter, constantique tene, ut admonet magnus Pater Augustinus Lib. de catechiz. rud. cap. xxv. Tene te ad legem Dei, & non sequaris prævaricatores eius. Non enim secundum illorum sensum, sed secundum illius veritatem iudicaberis. Novis opiniunculis lenocinatur suavitas, caro blanditur, Auditorum patrocinium favet, Probabilitatis fucus excantat minus peritos. Ut his prestigiosis omnibus te subducas, non levis tibi sustentenda pugna est. Verum, ne ad scopulos navigulam allidas, illorum semitis insille qui per

hoc idem mare, & quidem furentius, navigantes portum tenere salutis; quales sunt omnes Patres, quos Ecclesia ut Sanctos colit. Cesset (inquit Paulinus Nolanus ep. I.) omnis excusator errorum, adixerunt peccandi sedita solatia. Nihil omnino agimus, qui nos per multitudinis exempla defendimus. Multitudinis exemplum, magistrorum etiam quorundam auctoritas quadam incredibili vi, atque impulsu pertrahit in errorem, a quo ut te Patres eriperent, altius inclararunt. Ne trahamur (subdit Lactantius Lib. III. cap. xiii.) auctoritate cuiusquam; sed veritati potius forceamur, & accedamus. Nullus hic temeritatis locus est. In æternum stultitie pena subeunda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deceperit.

XIII. His te vocibus alloquuntur Prophete Numine celesti afflati. *Popule meus (inquit Iliias cap. 111.) qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dispendunt.* Propheta Regis conqueritur, quod laudatur peccator in desideris anime sue, & iniustus benedicitur: *Pl. ix.* Vehementius per Ezechielem Dominus ubiurgat magistros, legem suam officis inlientes, & populo blandientes. *Va qui consunt pulvillus sub oculo cubito matris, & faciunt cervicalia sub capite universæ atatis ad capiendas animas.... Et violabant me ad populum meum propter pogillum borderi, & fragmen panis, ut.... crucifixerant animas que non vident, mentiscentem populo meo credenti mendacis.* (cap. xxi.) Ut itaque falsas magistrorum voces declinemus, lex ipsa oculis obvertetur. Magistros sepe querimus, non ut exactius, se veriusque legem impleamus; sed ut effugia nobis aperiant ad legem observantiam evadendam. Hic sit officiorum omnium delectus: hæc iustitia, & æquitatis regula: quod sermo Dei iubet, quod imperat, quamvis mandati causam minime teneamus, iustum, sanctum, piunque existimemus, summoque studio exequamur. Ea omnia que minus probabilia, queque verosimilium cum divinis sanctionibus pugnant, licet fuce probabilitatis illita, iusta, & pia videantur, alie periculique plena arbitremur. Et hæc in decalogicam legem dicta fusticant. Quæ omnia in gloriam & laudem omnipotentis Dei, eundem Filii Servatoris nostri Christi IESU, sanctique Spiritus cedant. Amen.

